

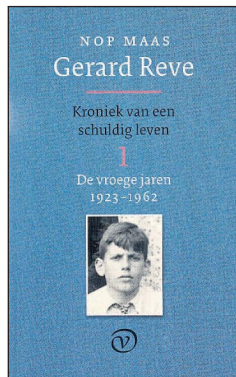
GERARD

Grenzeloze ijdelheid en dodelijke melancholie

REVE

Van Nop Maas verscheen deze week het eerste deel van zijn biografie van Gerard Reve. Als centrale persoon fungeert Hanny Michaelis, met wie hij na de oorlog was getrouwd. Reve wordt beschreven als een door schuld en angst gekweld mens.

Door Jos Bloemkolk

De biografie van een autobiografische schrijver heeft het niet gemakkelijk. Hij beschikt weliswaar over een schat aan materiaal, maar wat die schrijver over zichzelf beweert, is niet betrouwbaar. En hoe beter die schrijver schrijft, des te moeilijker is het beeld dat hij van zichzelf geeft te doorbreken. De biografie van Gerard Reve, Nop Maas, heeft het dus extreem moeilijk. Niemand schrijft immers beter dan Reve.

Maar Maas is zich, blijkens zijn treffende voorwoord bij het eerste deel van zijn Revebiografie, volkomen bewust van zijn positie. Uit de ondertitel, *Kroniek van een schuldig leven*, spreken voorzichtigheid en bescheidenheid. Maas wil de nadruk leggen op het documentaire karakter van zijn werk. Zijn stijl is na dat voorwoord dan ook sober. De ondertitel 'de biografie' zou te veel suggereren dat hij een machtige greep heeft op zijn onderwerp.

Maar Maas' biografie is wel degelijk een

machtige onderneming. Zij zal bestaan uit drie delen, waarvan het eerste deel meer dan zevenhonderd bladzijden beslaat. Die omvang wordt gerechtvaardigd door zowel de kwaliteit van de schrijver Reve als door diens fascinerende persoonlijkheid en levensloop.

Pas tegen het einde van het eerste deel, dat loopt van 1923 tot 1962, is Reve een puur autobiografische schrijver geworden. Hij heeft dan in *Tirade* zijn eerste proeve van bekentenisliteratuur gepubliceerd, de 'Brief uit Edinburgh' die later de bundel *Op weg naar het einde* zal openen. Nop Maas hoeft in dit deel dus nog niet op te boksen tegen de geniale poseur die Reve in geschrifte én in de publiciteit was.

Bij het zoeken naar de waarheid over Reve had Maas een beslissende compagnon, Hanny Michaelis, Reves echtgenote die twee jaar geleden overleed. Zij opende voor hem, en voor niemand anders, de vele brieven die Reve aan haar stuurde, vooral uit Engeland waar Reve vaak maanden achtereen verbleef, omdat hij na het succes van *De avonden* in 1947 nauwelijks nog een voet aan de grond kreeg in de Nederlandse literatuur en besloten had in het Engels te schrijven. Ook mocht Maas het mooi geschreven dagboek van Michaelis lezen. En hij heeft uitgebreid met haar gesproken.

Zijn boek heeft daardoor af en toe het karakter van een dubbelbiografie. We weten precies hoe zij, nog tijdens hun huwelijk, de relatie beleefde tussen Reve en 'Wimie' Schumacher, Reves 'vrouw met een kraantje'. We zien de gebeurtenissen vanuit haar perspectief, terwijl we nauwelijks weten hoe Schumacher tegen de dingen aankeek. Maas tekent met plezier de reactie van Michaelis op, als zij in *Oud en eenzaam* heeft gelezen dat Reve in Londen naar bed is geweest met een actrice ('Jane' in het boek), terwijl Reve in die tijd ontkende dat hij dat had gedaan: "Zie je wel!"

In de conflicten tussen Reve en Michaelis kiest Maas partij voor Michaelis. De brieven die zij van Reve ontvangt, draaien alleen om hem, ook als zij in moeilijke omstandigheden verkeert en depressief is. Maas noemt Reve daar egocentrisch, een oordeel waarover niemand het met hem oneens kan zijn.

Reve zag dat zelf ook in. In een brief aan zijn weldoener A.F. Lodeizen schreef hij over 'een verrukkelijk boekje' van James Boswell over zichzelf, 'want de man lijkt angstwekkend veel op mij: grenzenloze ijdelheid en enorme zelfoverschatting afgewisseld door diepe wanhoop en dodelijke melancholie, zeer grote moeite om met mensen om te gaan, mateloze zelfzucht en egocentrie'.

Dankzij het archief van Michaelis weten we nu ook dat Reve al halverwege de jaren vijftig, geïnspireerd door een passage bij Jung, een kaars wilde opsteken bij Moeder Gods. Wie nog zou twijfelen aan de oprechtheid van Reves religieuze neiging, wordt hier van die twijfel verlost.

Maas had nog een belangrijke bron voor een episode in Reves leven waarover tot nu toe vrijwel niets bekend was. Hij heeft gesproken met Tine Fraterman, de vrouw met wie Reve een relatie had in de oorlogsjaren. Helaas zijn geen brieven van Reve aan haar bewaard gebleven.

Nop Maas schreef eerste deel biografie van Gerard Reve

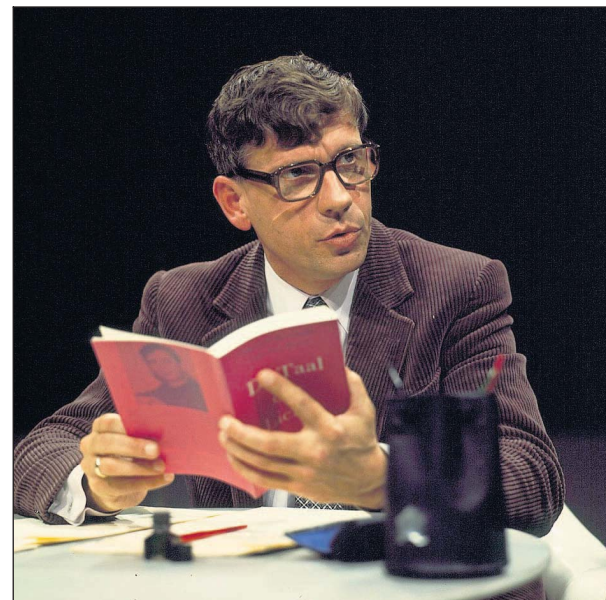
Gerard Reve en zijn toenmalige echtgenote Hanny Michaelis.

Maar doordat Maas dankzij Joop Schaafhuizen ook toegang had tot het archief van Gerard Reve, kunnen we wel lezen wat Enschedese *Tine* op 3 maart 1942 aan Gerard schreef: 'Jij hebt mij dus lief. Nu, ik kan je wel zeggen dat ik het heerlijk vind dat te weten. Weet van mij dat ik veel van je houd en leer mij jou lief te hebben, dat kun je, ik voel het duidelijk. Als je op deze grondslag wilt beginnen dan is het met ons aan.'

Pas tijdens zijn relatie met Hanny Michaelis geeft Reve zich, begin jaren vijftig, voor het eerst over aan zijn homoseksualiteit. Maar dat gaat gepaard met grote worstelingen. Jaren later schrijft hij aan Michaelis – in het Engels – dat hij genoeg heeft van die nientroep: 'I go and see many queers (without any special activity) and I feel so happy that I am not like them.'

Maas beschrijft de relaties met zijn ouders, zijn broer Karel, de vriendschappen, het literaire gezwoeg en de vele incidenten in Reves leven helder en gedetailleerd, met verwijzing naar bronnen. Wat hij beschrijft, is deels bekend, maar door het veel uitgebreidere feitenrelaas komen de dingen in een ander, scherper licht te staan. En sommige dingen zijn onbekend. Zie Reves verbazingwekkende lof voor Amsterdam, de 'gedoemde' stad die hij op den duur zal haten. In 1957 schrijft hij uit Londen aan Michaelis: 'En wat een heerlijk, schoon en eenvoudig land zijn de Nederlanden, en wat een stad des vredes is Amsterdam. Ik geloof niet dat enige hemel en andere soort wolken mij beter zouden kunnen inspireren.'

De biografie van een bewonderde schrijver lezen is riskant. Meestal houd je er een negatiever beeld aan over dan je had. Dat risico blijkt bij Reve gering te zijn. Dat komt doordat Reve zelf vaak genoeg zegt en schrijft dat hij een slecht

mens is. Nop Maas citeert die dingen, maar hij laat ook zien dat Reve een door schuld en angst gekweld mens was. Dat wekt sympathie en draagt bij aan het leesgenot van deze meeslepende biografie.

■ BOEK

Nop Maas: Gerard Reve. Kroniek van een schuldig leven. De vroege jaren 1923-1962. Uitgeverij: Van Oorschot. Prijs: 49,90 euro (geb.), € 35 (paperback)